

Prof. dr. dr. h. c. Hinc Schuster-Šewc (1927–2021). (Foto: Serbski institut)

Za prof. dr. dr. h. c. Hincom Schusterom-Šewcom

Zrudna powěsć nas dócpě, zo je swětoznaty slawist, sorabist a rěčespytnik prof. dr. Hinc Schuster-Šewc dnja 10. małego rózka 2021 na prawdu božu wotešoł, dwaj dnjej po swojich 94. narodninach. Spominamy tule na jeho žiwjenje a skutkowanje.

Hinc Schuster-Šewc je so dnja 8. małego rózka 1927 w Porsičach narodził. Jeho nan bě česla a skałar, a młody Hinc nawukny powołanje železarskeho překupca w Budyšinje. Jeho ródna wjes bě tehdy němsko-serbska, při čimž wužiwanje němčiny w młodžinje hižo přiběraše. Tohodla zwěsći młody Porsičan, jako so po druhej swětowej wójnje w Radworju na kursu za nowowučerjow wobdžěli, zo wobknježa jeho sobušulerjo, kiž z bóle serbskich kónčin pochadźachu, serbšćinu lěpje hač wón. To pak jeho pohonjowaše, zo by swoju maćeršćinu dowuknył. Po zakónčenju kursa skutkowaše jako wučer w Psowjach a Minakale. Ale zbudženy zajim za serbšćinu jeho pohnu so hłubje, na bazy druhich słowjanskich rěčow z nej zaběrać, a tak započa 1948 slawistiku studować – najprjedy we Wroclawju a pozdžišo w Krakowje pola sławnych wučerjow kaž Jerzyja Kuryłowicza a Tadeusza Lehra-Spławinskeho.

Dostudowawši wróci so 1953 jako diplomowany slawist do Łužicy, hdžež dźěłaše najprjedy dvě lěće dołho jako wědomostny asistent w Instituće za serbski ludospyt w Budyšinje. 1955 zakitowa na Humboldtowej uniwersiće w Berlinje swoju disertaciju wo historiskej fonologiji spisa Albina Mollera, přenjeje čišćaneje serbskeje knihi. Tež dale wosta historiski rěčespyt srjedžišćo jeho wobšěrneho skutkowanja. Po zakónčenju disertacije wuwučowaše hač do lěta 1964 jako docent na tehdyšej Karla Marxowej uniwersiće w Lipsku.

1962 so zhabilitowa z džěłom wo přirunowacej historiskej leksikologiji, kotraž pak wosta njewozjewjene. Z tym so skwalifikowa, zo móhl so z profesorom stać. Za sorabistiku jako poľnohódny wědomostny předmjet kaž tež za Lipšćanski Institut za sorabistiku běše to wažne: Najprjedy bě Pawoł Nedo institut komisarisce nawjedował, doniž so 1959 na profesora za serbsku a němsku ludowědu njepowoła, ale 1964 woteńdže Nedo do Berlina na Humboldtowu uniwersitu. Nětko so Hinc Šewc na profesora za słowjanski rěčespyt powoła a zasadži so jako direktor Instituta za sorabistiku. Tutu funkciju měješe hač do swojeje emeritury 1992. Ale tež na wuměnkku wuwučowaše dale studentow, doniž njebu naslědnik postajeny. Pod Hinc Šewcowym nawjedowanjom bě so Lipšćanska sorabistika na poľnohódnju filologiju wutwariła, zastupowanu přez tři profesury (rěčespyt, literatura a stawizny), dwě asistenturje a dalše městna, na př. za wuwučowanje hornjo- a delnjoserbsčiny. Wšitke generacije sorabistow a džěl wučerjow so tu hač do přewróta 1989/1990 pod jeho nawjedowanjom wukubłachu. Krótko po přewróće pak Lipšćanska uniwersita najebać protestow sorabistiske městna sylnje zredukowa: Hinc Šewcowa profesura wosta jenička sorabistiska profesura a wot njeho nawjedowana a sobu natwarjena uniwersitna filologija sta so z torsom, štož je wón jara wobžarował, čemuž pak njezamó zadžěwać.

Hinc Šewcowe žiwjenske džěło wobsahuje wjace hač 500 publikacijow, hłownje k stawiznam hornjo- a delnjoserbsčiny, mjez nimi tójšto knižnych publikacijow. Njemało z nich nastaja hakle po jeho emeriturje. Publikował je zwjetša pod dwójnym němsko-serbskim swójbnym mjenom z přičin jednorišeho bibliografowanja. Jeho bibliografija je so w Małym rjedže Serbskeho instituta wudała (ŠOLTA 2014); někotre wjetše džěła pak njech so tu wosebje naspomnja:

Hižo jeho disertacija k temje historiskeje fonologije a morfologije Molleroweho katechizma (SCHUSTER-ŠEWC 1958) a kěrlušnych knihow, najstaršeje čišćaneje serbskeje knihi, pokazuje awtorowy hłuboki zajim za stawizny serbskeje rěče. Edicija tež mjeńšich rěčnych pomnikow wjercholeše w léće 1967 we wudaću knihi „Sorbsche Sprachdenkmäler“ (SCHUSTER-ŠEWC 1967). Zajim za stawizny serbsčiny scěhowaše dale, jako bě dawno hižo na wuměnkku. To widžimy mjez druhim z jeho edicije najstaršeju hornjoserbskeju čišćow, kiž wuńdže w léće 2001 (SCHUSTER-ŠEWC 2001).

Jeho opus magnum pak je bjezdwěla serbski etymologiski a zdobom historiski słownik „Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache“ (1978–1996), kiž bě za čas mojeho studija hišće in statu nascendi. Tehdy běchmy wšitcy – studenća kaž profesorojo – wćipni, što z tutoho projekta budže. Wšak postupowachu tehdy projekty etymologiskich słownikow husto jenož hač k pismikej O – sprěnja, dokelž so w słowjanskich rěčach wjele słowow z P započina, a zdruha, dokelž Bernekero- wy etymologiski słownik (BERNEKER 1908–13), na kotryž so wšitcy zepěrachu, tu přesta. Zawostaji tuž wulki začišć w slawistiskim swěće, zo runje serbski etymologiski słownik njespomaleny dale postupowaše. Fascikla po fascikli so prawidłownje wozjewi, hačrunjež za tutón projekt wjele mjenje mocow k dispoziciji steješe hač za přirunujomne projekty druhich słowjanskich rěčow – Hinc Schuster-Šewc faktisce wšitke hesła sam napisa. Hižo tute džěło same jemu městno mjez klasikarjemi slawistiki zaruči, a wšitke tu naspomnjene džěła tworja njeparujomny wšědný džěłanski grat sorabista, kiž so ze stawiznami serbsčiny zaběra.

Ale tež synchroniskemu rěčespytej so Hinc Schuster-Šewc wěnowaše. Jako přěni napisa serbskorěčnu gramatiku hornjoserbskeje rěče w dwěmaj zwjazkomaj z wobšěr-

nym wopisanjom hewak zanjechanych wobŭukow kaž fonetiki abo syntaksy, kotrejž samo cyły zwjazk wěnowaše (ŠEWEC 1968–1984). Hač do džensnišeho je tuta gramatika najwobšěrniša a najkompletniša gramatika w serbskej rěči, jeje přeni zwjazk wuńdže 1996 a wospjet 1999 w jendźelskim přeložku Garyja Toopsa pod titlom „Grammar of the Upper Sorbian Language. Phonology and Morphology“. Wubrane nastawki z wobŭka historiskeho rěčespyta a slawistiki (přez 400 stron) wozjewichu so w lěće 2000 w zběrniku pod titlom „Das Sorbische im slawischen Kontext“, kotryž wuńdže jako 24. zwjazk Spisow Serbskeho instituta.

Za swoje zaslužby bu do Sakskeje akademije wědomosćow kaž tež do Pólskeje akademije wuměłstwow powoŭany; Krakowska Jagiellonska uniwersita jemu 1998 čestny doktorat spožči.

Smy z Hincom Schusterom-Šewcom jednoho z najproduktiwnišich sorabistow a jednoho ze směrodajnych slawistow NDRskeho časa zhubili, kiž bě Lipšćansku sorabistiku lětdžesatki doŭho nawjedował. Wón je jedyn z hobrow, na kotrychž ramjenjach džensa stejimy. Přejemy jemu měrny wěčny wotpočink.

Žórła

- BERNEKER, Erich 1908–1913: Slavisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg.
- BRANKAČK, Jan; RYCHTAR, Hync 1987: Profesor Hinc Šewc-Schuster šěsćdžesatnik, w: Lětopis ISL. Rjad A – Rěčespyt, 34/1, s. 1–3.
- BRANKAČK, Jan; RYCHTAR, Hync 1987: Mjezynarodnje připóznaty slawist – k šěsćdžesaćinam prof. dr. Hince Šewca, w: Rozhlad 37/2, s. 59–61.
- HAJNEC, Lucija 1992: Hincej Šewcej k 65. narodninam, w: Rozhlad 42/2, s. 78–79.
- JENČ, Helmut 1997: Prof. Hinc Šewc sydomdžesat lět, w: Rozhlad 47/2, s. 75–76.
- JENČ, Helmut 2007: K wosomdžesaćinam prof. dr. Hince Šewca, w: Rozhlad 57/2, s. 76–77.
- SCHUSTER-ŠEWEC, Heinz 1958: Vergleichende historische Lautlehre der Sprache des Albin Moller: Ein Beitrag zur Geschichte der niedersorbischen Sprache. Berlin.
- SCHUSTER-ŠEWEC, Heinz 1978–1996: Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. Bautzen.
- SCHUSTER-ŠEWEC, Heinz 2000: Das Sorbische im slawischen Kontext. Bautzen.
- SCHUSTER-ŠEWEC, Heinz 2001: Die ältesten Drucke des Obersorbischen. Bautzen.
- ŠEWEC, Hinc 1968–1984: Gramatika hornjoserbskeje rěče: I: Fonologija/fonetika, morfolologija. Budyšin 1968 a 1984 (2. nakł.), II: Syntaksa. Budyšin 1976 (2. zwjazk a 2. nakład 1. zwjazka pod mjenom ŠEWEC-SCHUSTER, Hinc).
- ŠEWEC, Hinc 1984: Njeběch sej wuzwolił jenož nowe powoŭanje, w: WOWČER, Jurij. Wučerjo přenix lět – antologija. Budyšin, s. 13–26.
- ŠOLTA, Dietrich; WÖLKOWA, Sonja 2007: Prof. dr. dr. h.c. Hinc Schuster-Šewc 80 lět, w: Lětopis 54(1), s. 131–133.
- ŠOLTA, Jurij J. 2014: Heinz Schuster-Šewc. Bibliographie der Veröffentlichungen 1947–2013 (= Mały rjad serbskeho instituta; 18).

Edward Warnar